

respektimi i këtyre të drejtave garantohet dhe nuk paraqiten në përgjithësi vakume në legjislacionin tonë. Duke patur parasysh gjithë modifikimet e mundshme për përafrimin e legjislacionit shqiptar me atë europian si dhe dispozitat tona konform atyre që sanksionohen në Konventën Europiane, për integrimin në BE, nuk ngelet gjë tjetër veçse një realizim sa më i shpejtë dhe i suksesshëm drejt kësaj rruge¹¹.

Jurisprudenca e Gjykatës së Drejtësisë i ka dhënë Unionit një organ të shtrirë të ligjit kuazi-kushtetues. Me fjalë të tjera, parimi i proporcionalitetit është kryesori. Kjo do të thotë se objektivat e ndjekura dhe masat e përdorura duhet të peshohen dhe të bëhet përpjekje për t'i mbajtur ato të balancuara, në mënyrë që të mos i nënshtrohen barrës së panevojshme¹².

Bibliografia

- “ABC – ja e të Drejtës të Bashkimit Evropian” Prof. Klaus-Diter Borçard, Traktati i Unionit Evropian
Canaj. E, Bana. S. “E Drejta e Bashkimit Evropian”, Onufri, Tiranë, 2014.
Bianku. L, Mbrojtja e të drejtave themelore të njeriut në Bashkimin Evropian, në Studime Juridike, 2/2005, fq.5-24.
Y. Dotriaux, Ch. Lequesne, Institucionet e Bashkimit Evropian botimi i 5-te, Tiranë, Papirus, 2007.
Zaimi. I, Tregu i Pwrbashkwt Evropian, Tiranë, OMBRA GVG, 2010.
Sokol Bana PhD
Standardi i ri i mbrojtjes që krijon Karta e të Drejtave Themelore në BE. Jurisprudenca e GJED-së lidhur me aplikimin aktual të saj.
Erjona Canaj, Analizë e disa problematikave mbi të drejtat e emigrantëve sipas Kartës së të drejtave themelore të Bashkimit Evropian, Jeta Juridike.

Mbrojtja Kushtetuese e të drejtave të njeriut në Republikën e Shqipërisë. Disa qasje rreth problematikave aktuale

Dokt. Ervin Salianji

Eneida Fatkoja, MSc

Abstrakt

Në këtë punim do të trajtohet mbrojtja e të drejtave të njeriut në Republikën e Shqipërisë nga pikpamja ligjore dhe disa probleme aktuale. Pas përmbysjes së regjimit diktatorial komunist, në Shqipëri u krijuan mundësitë për diskutimin mbi të drejtat e njeriut. Të drejtat e njeriut janë të drejta të pacënueshme dhe të patjetërsueshme që mbrojnë individin dhe u mundësojnë atij të jetojë denjësisht i mbrojtur nga çdo lloj arbitrariteti shtetëror, ose çdo autoritet tjetër. Duke hedhur vështrimin në rrethanat historike të zhvillimit të demokracisë në Shqipëri, diskutimet dhe përpjekjet për vënien e tyre në jetë, kanë qenë gjithmonë të vazhdueshme.

Fjalë kyç: *Të drejtat e njeriut, ligji, kushtetuta, shteti i së drejtës, individi*

Garantimi sa më i mirë dhe sa më i plotë i parimeve të demokracisë, i parimeve të shtetit të së drejtës dhe i të drejtave dhe lirive themelore të individit, përbëjnë sot ndër problemet më të mprehta dhe sfidat më të rëndësishme jo vetëm për shtetet që janë në rrugën e demokracisë, por edhe për vetë shtetet me demokraci të konsoliduar. Dhe kjo, veçanërisht në demokracitë e reja, bëhet jo thjesht për të garantuar formalisht paqen dhe sigurinë sociale mes shtresave të ndryshme të popullsisë, e aq më pak, thjesht për shkak të integritetit. Realisht, kjo ndodh për faktin se normalisht, në demokracinë si formë të qeverisjes, individi, të drejtat, interesat, siguria dhe mirëqenia e tij, janë dhe duhet të jenë në mënyrë

¹¹ Canaj. E, Bana. S. “E Drejta e Bashkimit Evropian”, Onufri, Tiranë, 2014, fq. 187

¹² Canaj. E, Bana. S. “E Drejta e Bashkimit Evropian”, Onufri, Tiranë, 2014, fq.230.

të vazhdueshme në qendër të vëmendjes së të gjithë pushtetit shtetëror në tërësi. Për herë të parë në Shqipëri mund të diskutohej për të drejtat e njeriut dhe liritë themelore vetëm pas viteve 90', që do të thotë se vendi ynë tërë këto vite ka synuar t'i bashkëngjitet me dinjitet dhe të jetë pjesë integrale e botës së qytetëruar, duke u munduar në respektimin e tyre. Kjo vërtetohet nga qëllimi për të ndërtuar një shtet demokratik, që bazohet dhe respekton vlerat më të mira të demokracisë, të shtetit të së drejtës si dhe të drejtat dhe liritë themelore të njeriut.

Shtyllat kryesore të sistemit të të drejtave të njeriut, të cilat janë liria, barazia dhe solidariteti. Liritë, siç janë liria e mendimit, ndërgjegjes, besimit, sikurse edhe ajo e opinionit dhe shprehjes, janë të mbrojtura nga të drejtat e njeriut. Në mënyrë të ngjashme, të drejtat e njeriut garantojnë barazi, siç është mbrojtja e barabartë kundër të gjitha formave të diskriminimit për të gëzuar të gjitha të drejtat e njeriut, duke përfshirë edhe barazinë e plotë ndërmjet grave dhe burrave, e të tjerë¹.

Institucionalizimi i të drejtave të njeriut gjatë historisë ka kaluar në periudhë të gjatë kohore, e që shkëndijat e para padyshim se janë dokumentet normative, ato të cilat kishin edhe elementet e para të mbrojtjes së të drejtave njerëzore. Të rëndësishme se posaçme, ishin:

1 - *Karta e Madhe e Lirive:*

“The Great Charter - *Magna Charta Libertatum*”, Karta e Madhe lirive, e miratuar në vitin 1215, është dokumenti i parë juridik ose akti i parë juridik që ka garantuar një nivel minimal të të drejtave dhe lirive themelore, si dhe ka kufizuar pushtetin e mbretit - sundimtarëve. Karta e Madhe e Lirive përmbante 63 nene ndër të to ishte garancia për të drejtën dhe drejtësinë, e drejta dhe drejtësia nuk do të shitej, dhe askush nuk do të refuzohet ose shtyhet², garancia për proces ligjor –gjyqësor për secilin askush nuk mund të burgoset jashtë ligjit³.

2 - *Peticioni i të Drejtave*⁴:

Është një dokument kryesor kushtetues anglez, që përcakton liritë e veçanta të individëve, e sipas së cilit, Mbretit i ishte ndaluar cënimi i të drejtave të individëve. Ky dokument përmbante edhe kufizime në tatime, ndalimin e burgosjes pa arsye të ushtarëve etj.

3 - *Karta e të drejtave:*

Bill of Rights, Karta e Drejtave, e vitit 1689, është akt juridik i miratuar nga Parlament i Anglisë, i cili hoqi bindjen se fuqia e sundimit të monarkëve anglezë

¹ Neni 1 i Deklaratës Universale për të Drejtat e Njeriut (UDHR), të miratuar nga Organizata e Kombeve të Bashkuara në vitin 1948

² Neni 40 i Magna Charta Libertatum <<http://www.constitution.org/eng/magnacar.htm>>

³ Neni 42 i Magna Charta Libertatum <<http://www.constitution.org/eng/magnacar.htm>>

⁴ Petition of Rights, 7 qershor 1628

erdhi nga Perëndia, dhe që të drejtat e mbretërve ishin hyjnore. Mbi bazën e këtyre bindjeve u zhvillua Lufta Civile Angleze (“Revolucioni Glorious”), në përfundim të së cilës edhe mbretërit duhet tu nënshtroheshin Ligjeve të miratuara nga Parlamenti.

4 - *Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut:*

Deklarata Universale për të drejtat e njeriut, përmban vlera të mëdha të cilat qëndrojnë jo vetëm në përmbajtjen e fuqishme e Deklaratës, e cila promovon të drejtat e njeriut, por edhe për faktin se ky dokument është miratuar nga komuniteti ndërkombëtar, përkatësisht nga Organizata e Kombeve të Bashkuara në vitin 1948, qëllimi i së cilës ishte siguria ndërkombëtare, zhvillimi ekonomik, barazia sociale dhe garantimi i të drejtave të njeriut. Dokumenti u miratua menjëherë pas Luftës së Dytë Botërore, dhe u nënshkrua nga fuqitë e mëdha të asaj kohe që ishin anëtare të OKB-së.

Kjo deklaratë është dokumenti historik – akti themel i çdo akti tjetër normativ që do të mbrojtë dhe garantojë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore në mënyrë efektive. Deklarata Universale ka në përmbajtjen e saj gjithsej 30 nene. Ato përfshijnë përmbajtjen e të drejtave dhe lirive themelore të cilat fitohen me lindje dhe lidhen me dinjitetin e njeriut, që ju përkasin të gjithë individëve pa asnjë përjashtim nga shtesa të ndryshme juridike, ekonomik apo social. Më konkretisht Deklarata Universale përmban dy grupe të të drejtave: ato të Drejtat Civile dhe Politike (Neni 2-21), si dhe dy kategori të reja të drejtash Ekonomike dhe Sociale (neni 22-28).

Baza e të drejtave dhe lirive themelore është dinjiteti i njeriut që është i pacënueshëm, dhe të drejtat e njeriu janë të patjetërsueshme. Të drejtat dhe lirive themelore janë të garantuara me aktet juridike, ato janë kategori kushtetuese sepse mbrohen dhe garantohen nga shteti – pra me aktin më të lartë juridik, por ato njëkohësisht parashikohen edhe në aktet ndërkombëtare. Megjithatë mbetet një sfidë e përhershme garantimi dhe mbrojtja e të drejtave të njeriut, sepse ato shpesh mbeten formale, duke mos u gëzuar efektivisht nga individit. Barazia formale ose barazia para ligjit u siguron të gjithë shtetasve barazi të drejtash, por vetëm barazia thelbësore ose barazia material ekonomike e sociale u siguron të gjithëve të njëjtën mundësi për të gëzuar këto të drejta⁵.

Mbrojtja dhe respektimi i të drejtave të njeriut është një nga kushtet thelbësore për të siguruar shtetin e së drejtës dhe demokracinë e konsoliduar në Shqipëri. Kushtetuta, e cila përbën dhe ligjin më të lartë në vend, ka mishëruar parimet e mbrojtjes se të drejtave dhe lirive themelore të njeriut, ku që në Preambul theksohet se:

«Populli shqiptar ... i vendosur për të ndërtuar një shtet të së drejtës, demokratik dhe social, për të garantuar të drejtat e njeriut, liritë themelore të njeriut, me frymën e tolerancës dhe të bashkëjetesës fetare, të angazhuar për mbrojtjen e dinjitetit

⁵ Omari. Luan, Anastasi. Aurela, *E drejta kushtetuese*, Tiranë, 2010, f. 72.

njerëzor dhe personalitetit, prosperitetin e të gjithë kombit, me bindjen e thellë se drejtësia, paqja, harmonia dhe bashkëpunimi ndërmjet kombeve janë vlerat më të larta të njerëzimit⁶.

Më shumë se një e katërta e neneve të Kushtetutës shqyrton çështjet e të drejtave të njeriut dhe institucioneve që përgjigjen për garantimin e tyre, funksioni i drejtpërdrejtë i të cilave është mbrojtja e të drejtave të njeriut. Parimet e përgjithshme, garantojnë shprehimisht se të gjitha të drejtat dhe liritë e njeriut janë të pandashme, të patjetërsueshme e të padhunueshme dhe qëndrojnë në themel të të gjithë rendit juridik shqiptar. Si detyrim kushtetues, të gjitha institucionet dhe organet e pushtetit publik, me qëllim të përmbushjes së detyrave të tyre, duhet të respektojnë të drejtat e njeriut dhe liritë themelore, si dhe të kontribuojnë në realizimin e tyre.

Krahas këtyre, Kushtetuta sanksionon edhe kufizimin e të drejtave dhe lirive të njeriut. Ky kufizim mund të kryhet vetëm në bazë të ligjit, për një interes publik ose për qëllim të mbrojtjes së të drejtave të njerëzve të tjerë. Këto kufizime nuk do të shkelin mbi thelbin e të drejtave dhe lirive të njeriut dhe në çdo rast, nuk duhet të tejkalojë kufizimet e parashikuara në Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut, si dhe do të jenë në përpjesëtim me gjendjen që e ka diktuar këtë kufizim⁷.

Kushtetuta përmban *dispozita të veçanta* për respektimin, përmbushjen dhe promovimin e të drejtave dhe *lirive individuale, politike, ekonomike, sociale dhe kulturore*. Këto dispozita konfirmojnë mbrojtjen ligjore të jetës, garantimin e lirisë së fjalës, shtypit, radios dhe televizionit, si dhe lirinë e mendimit dhe të fesë dhe të drejtën e aksesit të informacionit. Ajo ve në dukje se askush nuk duhet t'i nënshtrohet torturës dhe trajtimeve të tjera mizore, çnjerëzore ose poshtëruese ose ndëshkimit, apo punës së detyruar. Kushtetuta *garanton lirinë e individit*, si dhe parimet të cilat sigurojnë këtë liri dhe parashikon edhe rastet kur kjo liri mund të kufizohet dhe tregon në detaje garantitë procedurale, të cilat sigurojnë lirinë e individit. Kushtetuta garanton fshehtësinë e korrespondencës, e paprekshmërisë së banesës, të drejtën për të zgjedhur vendbanimin, ndalimin kundër dëbimit të shtetasve shqiptarë, si dhe garantimin e pronës private.

Disa kushtetuta i vendosin normat e të drejtave të njeriut, të cilat gjenden në traktate, në të njëjtin nivel të të drejtave të cilat gjenden në kushtetutën e një vendi, madje edhe i konsiderojnë superiore ndaj rendit kushtetues. Por ka disa kushtetuta të tjera të cilat nuk i konsiderojnë traktatet si akte supreme mbi ligjet vendore, megjithatë në përputhje me traktatet, adoptojnë dhe nxjerrin dispozita të veçanta për të drejtat e njeriut. Domosdoshmëria për një pëlqim apo koordinim të tillë mund të vërehet në vendimin e Shkallës së Parë të Gjykatës Evropiane për të drejtat e njeriut, në rastin e Yusuf dhe Kadi⁸, ku mungesa e një procesi të drejtë

– proces i rregullt ligjor (“due process”), ndikoi dhe çoi në rritjen e tensioneve ndërmjet normave themelore të të drejtave të njeriut dhe detyrimeve të tjera ndërkombëtare, si detyrimi për paqen dhe sigurinë ndërkombëtare në periudhën pas shtatorit të vitit 2011.

Përsa i takon Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, është zgjedhur modeli më i mirë i respektimit të normave që derivojnë nga marrveshjet ndërkombëtare. Cdo marrëveshje ndërkombëtare e ratifikuar nga Parlamenti do të bëhet pjesë e ligjit të brendshëm pas botimit në Fletoren Zyrtare⁹. Ai zbatohet në mënyrë të drejtpërdrejtë, përveç rasteve kur nuk është e vetëzbatueshme si dhe kur zbatimi i tij kërkon nxjerrjen e një ligji. Republika e Shqipërisë ka ratifikuar instrumentet kryesore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut: Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut; Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike etj. Nje sërë ligjesh dhe aktesh nënligjore janë nxjerrë në përputhshmëri me praktika europiane të konsoliduara të cilat kanë një nivel dhe traditë të lartë në fushën e mbrojtjes të së drejtave dhe lirive themelore.

Kushtetuta trajton *të drejtat dhe liritë ekonomike, sociale dhe kulturore*. Puna është e njohur si mënyra e vetme, nëpërmjet të cilës individ fiton për të jetuar. Nga ana tjetër, individ ka të drejtë për t'u bashkuar në sindikata, ka të drejtën e grevës, të drejtën e sigurimeve shoqërore si dhe të drejtën për t'u martuar dhe të drejtën për të ngritur një familje. Gratë dhe fëmijët gëzojnë mbrojtje të veçantë. Arsimi i detyrueshëm fillor dhe arsimi i mesëm i përgjithshëm në shkollat publike është siguruar falas.

Si garanci për *Liritë dhe të Drejtat e Njeriut*, shoqëria demokratike merr masa qëpushteti të mos personalizohet as nga ndonjë individ, as nga ndonjë grup individësh e organizatash dhe për këtë arsye sferat e pushtetit janë të pavarura nga njëra-tjetra: legjislativ, ekzekutiv, gjyqësor, me detyrimin qëstrukturat shtetërore në funksion të këtyre sferave të jenë transparente, pra të hapura, të kontrollueshme dhe llogaridhënëse para publikut, duke shmangur abuzimet dhe veshjen me pushtet kundër ligjit të së drejtës. Sistemi i Qeverisjes në Republikën e Shqipërisë bazohet në ndarjen dhe ekuilibrin ndërmjet pushteteve gjyqësor, legjislativ dhe ekzekutiv¹⁰. Gjykata Kushtetuese është një institucion shumë i rëndësishëm për mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Kjo Gjykatë garanton respektimin dhe zbatimin e Kushtetutës si dhe shqyrton ankesa të individëve për shkeljen e të drejtave kushtetuese për një proces të rregullt ligjor, pasi të kenë shteruar të gjitha mjetet juridike për mbrojtjen e tyre.

Me ratifikimin e Konventës Evropiane të të Drejtave të njeriut, shtetasit shqiptarë kanë të drejtë t'i drejtohen Gjykatës së të drejtave të njeriut në Strasburg pasi i kanë ezauruar të gjitha shkallët juridike të brendshme për mbrojtjen e tyre. Institucionet e krijuara për mbrojtjen e të drejtave të njeriut, janë aktorë të

⁶ Preambula – Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë

⁷ Neni 17 i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë

⁸ Yusuf dhe Kadi kundër Këshillit dhe komisionit, Çështja T-315/01 vitit 2005

⁹ Neni 122 i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë

¹⁰ Neni 7 i Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë.

rëndësishëm shtetformues në sistemet demokratike. Në Shqipëri institucionet që mbrojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut janë: gjykatat, prokuroria, avokati i popullit, Komisioneri kundër diskriminimit etj.

Kushtetuta e Shqipërisë ka parashikuar si vlerë të shtetit respektimin e të drejtave të njeriut, duke i përkufizuar ato si të pandashme, të pacënueshme dhe të patjetërsueshme në themelet e rendit juridik, duke detyruar organet shtetërore, në veçanti organet e drejtësisë, që t'i përmbahen Kushtetutës dhe ligjit. Njëkohësisht ka përcaktuar Gjykatën Kushtetuese si autoritetin përfundimtar për interpretimin e Kushtetutës dhe të pajtueshmërisë së ligjeve me Kushtetutën, ndërsa individëve iu është njohur e drejta që të paraqesin para kësaj Gjykate çështje që lidhen me shkeljet e të drejtave të tyre nga autoritet publike, pra të të drejtave të garantuara me Kushtetutë. Në këto raste, Gjykata Kushtetuese jep drejtësinë kushtetuese, dhe funksioni i saj është që konstatimi i faktit të shkeljes së të drejtave dhe lirive themelore nga organet që kanë miratuar vendime apo kanë ndërmarrë akte konkrete. Ajo është gardiani i Kushtetutës, si dhe bën gjykimin kushtetues të shkeljes së të drejtave e njeriut.

Lidhur me problematikat e të drejtave të njeriut dhe lirive themelore gjatë vitit 2014, janë evidentuar raste të shkeljes së të drejtës për informim, shkelje të të drejtave të njeriut nga policia, mosrespektim të të drejtave të të burgosurve, zvarritje të procedurave gjyqësore e administrative, shkelje të së drejtës së pronës, të drejtave që rrjedhin nga marrëdhëniet e punës, mosplotësim të nevojave të shtetasve për strehim, probleme me përfitimin nga sistemi i sigurimeve shoqërore dhe ndihmës ekonomike, probleme në ushtrimin e lirë dhe efektiv të së drejtës për arsimim dhe kujdes shëndetësor, gjenden e të drejtave të minoriteteve në vend etj¹¹.

Si përfundim, mund të themi se respektimi i të drejtave dhe lirive themelore të njeriut ka një rëndësi të veçantë për ekzistencën e një shteti demokratik dhe një rendi të qëndrueshëm ligjor. Garantimi dhe promovimi i të drejtave të njeriut kërkon standarde më të larta të mbrojtjes, duke qenë se në shumë raste janë vetë autoritetet shtetërore që shkelin të drejta e njeriut.

Gjithashtu Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë garanton të drejtat dhe liritë themelore të njeriut sipas standarteve europiane.

E drejta ndërkombëtare është inkorporuar në sistemet juridike të brendshme, përmes njohjes dhe aplikimit të konventave ndërkombëtare prandaj, nga vetë fakti se normat e së drejtës ndërkombëtare janë themele mbi të cilat ndërtohet sistemi brendshëm juridik i shtetit për të garantuar dhe mbrojtur të drejtat e njeriut. Kushtetuta e Shqipërisë ka parashikuar si vlerë të shtetit respektimin e të drejtave të njeriut, duke i përkufizuar ato si të pandashme, të pacënueshme dhe të patjetërsueshme në themelet e rendit juridik, duke detyruar organet shtetërore, në veçanti organet e drejtësisë, që t'i përmbahen Kushtetutës dhe ligjit.

Bibliografia

- Anastasi A., *E Drejta Kushtetuese*, Shtëpia Botuese Pegi, Tiranë 2007.
 Anastasi A. dhe Omari L., *E Drejta Kushtetuese*, Shtëpia Botuese Pegi, Tiranë 2010.
 Biba D. dhe Zaganjori Xh., *Implementing the rule of law in Albania*, në "Political Thought", Nr. 32, Shkup, 2010.
 Omari L., *Shteti i së Drejtës*, Akademia e Shkencave e Shqipërisë, Shtypshkronja LILO, Tiranë, 2002
 Ligji nr. 8417, datë 21.10.1998 "*Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë*"
 Raporti Vjetor i Avokatit të Popullit i vitit 2014

¹¹ Raporti Vjetor i Avokatit të Popullit i vitit 2014, faqe 10